

Anastazja Śniechowska-Karpińska
anastazja.karpinska@bg.umlub.pl
Renata Birska
rbb@bg.umlub.pl
Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Czy biblioteki medyczne są potrzebne tylko lekarzom? Działalność biblioteki specjalistycznej na rzecz użytkowników na przy- kładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Streszczenie: Specyfika działalności naukowych bibliotek specjalistycznych wynika z miejsca zajmowanego przez nie w pewnej instytucjonalnej strukturze, roli pełnionej wobec użytkowników oczekujących określonych usług oraz środowiskowych uwarunkowań lokalnych lub wynikających z miejsca danej biblioteki w sieci podobnych bibliotek specjalistycznych. Postawione w tytule pytanie o to, czy tylko lekarze (i osoby związane z systemem ochrony zdrowia) korzystają z biblioteki medycznej, jest tylko chwytem retorycznym, ponieważ do przeszłości odeszły czasy, kiedy specjalizacja biblioteki oznaczała zawężanie kręgu odbiorców do profesjonalistów z określonej dziedziny wiedzy. W świecie, w którym popularne wyszukiwarki przejmują rolę, jaką dotąd pełnili wyłącznie specjaliści w danej dziedzinie (casus „doktora Google”), również biblioteki specjalistyczne inaczej postrzegają pełnione przez siebie funkcje i są inaczej postrzegane przez samych użytkowników, którzy coraz częściej widzą w bibliotekach tzw. trzecie miejsce, a nie tylko wypożyczalnię książek.

Słowa kluczowe: biblioteki uczelniane, biblioteki specjalistyczne, współpraca bibliotek, Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Działalność bibliotek naukowych stanowiących jednostki organizacyjne uczelni wyższych wynika z przepisów prawa. Regulują ją przede wszystkim: *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. 2012, poz. 572 ze zm.), *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz.U. 1997 nr 85, poz. 539 ze zm.) i statuty poszczególnych uczelni. W świetle prawa o szkolnictwie wyższym jednym z podstawowych zadań uczelni wyższej jest „upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych” (prawo o szkolnictwie wyższym art. 13.1 pkt. 5)¹. Uczelnie spełniają to zadanie poprzez biblioteki stanowiące podstawę systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni², często w zapisach statutu odsyłając do regulaminów poszczególnych bibliotek, które ostatecznie dopełniają i konkretyzują zapisy ustawy prawo o szkolnictwie wyższym.

Zgodnie ze Statutem Uniwersytetu Medycznego w Lublinie *Biblioteka Główna jest ogólnodostępną biblioteką naukową, o zadaniach dydaktycznych, naukowych i usługowych oraz ośrodkiem naukowej informacji medycznej*³, a przypisane jej szczegółowe zadania to: *organizowanie warsztatu pracy naukowej i dydaktycznej Uniwersytetu poprzez gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów i źródeł informacji naukowej, szkolenie użytkowników w zakresie korzystania ze zbiorów i usług bibliotecznych oraz informacji nauko-*

¹ *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*. Dz.U. 2012, poz. 572 ze zm.

² Tamże, art. 88 ust. 1.

³ *Statut* [on-line]. Lublin: Uniwersytet Medyczny w Lublinie, 2016, §33 ust. 1 [dostęp 6.09.2016]. Dostępny w: <http://www.bip.umlub.pl/wewnetrzne-akty-prawne/statut/>.

wej, dokumentowanie dorobku naukowego pracowników Uniwersytetu, nadzór merytoryczny i koordynacja działalności bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu, rozwijanie współpracy międzybibliotecznej oraz prowadzenie działalności naukowo-badawczej z zakresu bibliotekoznawstwa, bibliografii i informacji naukowej⁴. Zadania te można podzielić na te, które realizują potrzeby użytkowników wewnętrznych i zewnętrznych (polityka gromadzenia i udostępniania zbiorów tradycyjnych i elektronicznych, dydaktyka i szkolenia), zadania wynikające z roli jednostki ogólnouczelnianej, zadania wyływające z naukowego charakteru biblioteki oraz z jej miejsca w sieci bibliotek (tego samego typu oraz w środowisku lokalnym).

Rola Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie w odniesieniu do tzw. użytkowników wewnętrznych i zewnętrznych

Do podstawowych zadań Biblioteki Głównej UM w Lublinie (podobnie jak wszystkich bibliotek uczelnianych oraz specjalistycznych) należy zapewnienie użytkownikom wewnętrznym (studentom, doktorantom i naukowcom) i zewnętrznym (pracownikom wykonującym działalność leczniczą w województwie lubelskim) dostępu do zasobów rzetelnej informacji, weryfikowalnej naukowo, o potwierdzonej wysokiej jakości. Obecnie coraz więcej źródeł jest dostępnych w formie elektronicznej, rośnie ich popularność przy jednoczesnym spadku zainteresowania źródłami tradycyjnymi, co daje się szczególnie zauważyć w odniesieniu do czasopism specjalistycznych. Fakt, że e-czasopisma są dostępne o wiele szybciej niż drukowane (a dzięki programom pełniącym funkcje serwera proxy – bez konieczności wizyty w bibliotece), ma bardzo duże znaczenie w przypadku publikacji z dziedziny medycyny i szeroko rozumianej ochrony zdrowia. Naukowcy cenią sobie ten szybki i prosty dostęp do fachowej informacji, przy czym nie zawsze są w pełni świadomi roli, jaką pełni w tym procesie biblioteka uczelniana (specjalistyczna), dzięki której ten dostęp jest zapewniany.

Biblioteki medyczne, tworząc swoje kolekcje cyfrowe, zawsze odnoszą się do potrzeb lokalnego środowiska, na rzecz którego działają. Może się jednocześnie rodzić pytanie, czy rolą bibliotek specjalistycznych jest wychodzenie ze swoją ofertą do szerokiego odbiorcy, czy też winny skupiać swoją uwagę wyłącznie na potrzebach specjalistów w danej dziedzinie. Odpowiedź wydaje się również oczywista. Nie można postrzegać roli bibliotek specjalistycznych czy naukowych tylko jako przestrzeni rozwoju intelektualnego dla określonej grupy fachowców. Zasoby gromadzone w bibliotekach (zarówno tradycyjne, jak i cyfrowe) mogą i powinny służyć wszystkim zainteresowanym, pytanie tylko, w jakim zakresie mogą być udostępniane tzw. niefachowcom. W przypadku nauk o zdrowiu istnieje niebezpieczeństwo, że osoby bez właściwego przygotowania medycznego będą korzystać ze źródeł w sposób potencjalnie dla nich niebezpieczny. Te dość często przytaczane w przeszłości argumenty straciły obecnie rację bytu, ponieważ powszechny dostęp do zasobów informacji w internecie sprawił, że niefachowcy trafiający do bibliotek specjalistycznych są najczęściej osobami bardziej świadomymi swoich potrzeb, poszukującymi informacji opracowanych w taki sposób, by były one zrozumiałe i użyteczne z punktu widzenia laika.

W bibliotekach medycznych równoległe do literatury fachowej gromadzona jest literatura wprost dedykowana pacjentom lub związana z edukacją pacjenta. Daje to pewność, że informacja ta jest rzetelna, sprawdzona i wiarygodna, a przy tym zrozumiała dla osoby nieposiadającej medycznego wykształcenia. Zwykle ten rodzaj literatury oznaczany jest przez

⁴ Tamże, §33 ust. 2.

zastosowanie odpowiedniej klasyfikacji przedmiotowej. Hasła typu: „Edukacja pacjenta”, „Edukacja zdrowotna”, „Umiejętność dbania o zdrowie” lub „Poradniki” [Typ publikacji] czy „Materiały edukacyjne dla pacjentów” [Typ publikacji] – to przykładowe hasła MeSH stosowane przez polskie uczelnie medyczne.

Naukowe bazy danych podobnie oferują specjalne podstrony dedykowane pacjentom. Serwisy te mają na celu również wspomaganie profesjonalistów w procesie edukacji zdrowotnej pacjentów. Przykłady tego rodzaju można mnożyć, dość wskazać modelową z tego punktu widzenia stronę MedlinePlus⁵, dedykowaną pacjentom i ich rodzinom oraz przyjaciółom, której nadrzędną zasadą jest podawanie informacji o chorobach, stanach chorobowych, dobrostanie (wellness) językiem zrozumiałym dla odbiorcy⁶. Podobnym przykładem mogą być fachowe, komercyjne bazy danych, zawierające obok części stricte naukowej również część serwisu dedykowaną wspieraniu edukacji pacjenta przez profesjonalistów lub wprost zamieszczające treści adresowane do pacjentów⁷. W przypadku serwisów powstających w języku polskim trudno byłoby wskazać serwisy analogiczne do MedlinePlus (za którego przygotowanie, jakość i prezentowane treści odpowiada National Library of Medicine – a więc instytucja państwowa, niekomercyjna), niemniej rolę medycznej biblioteki specjalistycznej jest w takim wypadku wskazywanie zainteresowanym nieprofesjonalistom (pacjentom i innym osobom zainteresowanym tego rodzajem informacji) źródeł adekwatnych do ich potrzeb i dostosowanych pod względem używanego języka. Stąd potrzeba gromadzenia w bibliotekach medycznych różnego rodzaju literatury, w tym prac popularno-naukowych, poradników i czasopism medycznych adresowanych do niefachowców.

W przypadku działań na rzecz użytkowników wewnętrznych Biblioteka Główna UML przede wszystkim dba o w miarę najpełniejszy dostęp do źródeł niezbędnych w pracy dydaktycznej i naukowej oraz do podręczników i innych źródeł wspierających studentów w procesie studiowania. Proces gromadzenia literatury ma charakter wieloetapowy i zawsze pozostaje w ścisłym związku z potrzebami użytkowników. Oczywistym działaniem jest gromadzenie podręczników wskazywanych studentom przez prowadzących zajęcia czy zakup baz danych niezbędnych pracownikom naukowym w procesie dydaktycznym lub umożliwiających prowadzenie badań naukowych na podstawie najnowszej literatury fachowej. Uzupełnieniem dla tych działań jest zbieranie informacji od czytelników, którzy mogą wyrażać swoje potrzeby bezpośrednio, drogą mailową, za pomocą formularza dostępnego na stronie lub pisemnie. Prośby te są analizowane, a zasoby uzupełniane w zależności od możliwości finansowych biblioteki, przy czym analizowana jest również komplementarność z posiadanym zasobem.

Ważną rolą biblioteki uczelnianej jest realizowana przez nią funkcja dydaktyczna, spełniana przede wszystkim (choć nie wyłącznie) w odniesieniu do własnego środowiska uczelnianego. Biblioteki są odpowiedzialne za prowadzenie zajęć wynikających z planu studiów, stąd w ramach przedmiotów realizowanych przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Medycznego w Lublinie znajdują się kursy przeznaczone dla studentów studiów licencjackich i magisterskich oraz dla doktorantów. Są to szkolenia z podstaw informacji naukowej (stu-

⁵ MedlinePlus: trusted health information for you. W: *National Library of Medicine* [on-line], [dostęp 12.09.2016]. Dostępny w: <https://medlineplus.gov/>.

⁶ “Produced by the National Library of Medicine, the world’s largest medical library, it brings you information about diseases, conditions, and wellness issues in language you can understand”. Tamże, [dostęp 12.09.2016]. Dostępny w: <https://medlineplus.gov/aboutmedlineplus.html>.

⁷ M.in. ClinicalKey, UpToDate, AccessMedicine, pakiet baz specjalistycznych EBSCO.

dia licencjackie i magisterskie), z naukowej informacji medycznej (studia wszystkich trzech stopni) oraz z zakresu ochrony własności intelektualnej (elementy prawa autorskiego dla wszystkich stopni, dedykowane szkolenie z zakresu ochrony własności intelektualnej dla kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego). Szczególnie kursy z dziedziny prawa autorskiego z elementami prawa własności przemysłowej są wynikiem z jednej strony potrzeby kształcenia studentów i doktorantów w tej dziedzinie, z drugiej faktu, że dwie osoby pracujące w bibliotece ukończyły studia podyplomowe „Ochrona własności intelektualnej” prowadzone na UMCS w Lublinie (w ramach projektu: „Kształcenie kadry akademickiej do roli wykładowców przedmiotu ochrona własności intelektualnej”) i mogą tego rodzaju szkolenia prowadzić.

Ważnym aspektem większości prowadzonych szkoleń jest ich zdalna forma. Przygotowane i prowadzone przez bibliotekę kursy on-line (wykorzystujemy platformę Moodle dostępną w ramach Konsorcjum Lubelskich Uczelni) wymagają od studentów lub doktorantów nie tylko zdobycia i utrwalenia wiedzy merytorycznej, ale wymuszają praktyczne zapoznanie się z tą formą i jej specyfiką. Obok szkoleń zdalnych wciąż prowadzone są szkolenia tradycyjne, w formie wykładów i ćwiczeń, warsztatów lub spotkań indywidualnych. Oferowane są również szkolenia skierowane do lokalnego środowiska akademickiego, odbywające się na terenie jednostek uniwersytetu. Proponowana tematyka obejmuje następujące zagadnienia: strategia wyszukiwania w bazach danych, dostęp do pełnych tekstów (czasopisma i książki elektroniczne w sieci Uniwersytetu Medycznego w Lublinie), przeszukiwanie katalogu OPAC Biblioteki UM w Lublinie i zdalne zamawianie dokumentów, wskaźniki bibliometryczne określające jakość czasopism a parametry określające jakość dorobku naukowego, usługi bibliometryczne dla środowiska akademickiego⁸.

Szczególnie rejestracja dorobku naukowego pracowników uczelni, a zwłaszcza wiążąca się z nią konieczność przekazywania danych do PBN oraz przygotowywania analiz bibliometrycznych na potrzeby wszystkich członków społeczności akademickiej (pod kątem stypendiów, konkursów, awansów czy procedur realizowanych z udziałem Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych) wymaga ze strony bibliotekarzy dużej wiedzy i znajomości przepisów prawa. Obowiązki te realizowane są na podstawie bazy Bibliografia Publikacji Pracowników UM w Lublinie.

Rola Biblioteki Głównej UML w sieci bibliotek polskich uniwersytetów medycznych

Bliska współpraca pomiędzy bibliotekami medycznymi ma wieloletnią tradycję i nam, ich pracownikom, wydaje się naturalna. Łączy nas fakt, że użytkownikami naszych zasobów i odbiorcami usług są nie tylko pracownicy uczelni/naukowcy oraz studenci wszystkich trzech stopni, lecz także pracownicy służby zdrowia oraz pacjenci. Misją uczelni medycznej jest, oprócz prowadzenia badań naukowych i kształcenia studentów, m.in. podnoszenie poziomu świadczeń zdrowotnych, a misją biblioteki uczelnianej umiejętne wykorzystanie możliwości technologicznych oraz nowoczesnych strategii rozwoju i zarządzania w celu realizacji potrzeb informacyjnych użytkowników⁹. Te zadania mogą być lepiej wypełniane dzięki wspólnie realizowanym projektom.

⁸ Szkolenia i zajęcia dydaktyczne. W: *Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Lublinie* [on-line]. [dostęp 5.09.2016]. Dostępny w: <http://www.biblioteka.umlub.pl/uslugi/szkolenia-i-zajecia-dydaktyczne/>.

⁹ BUSSE-TURCZYŃSKA, E., BIRSKA, R. Misja biblioteki naukowej a współpraca sieci bibliotek medycznych na rzecz użytkownika. *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r. 1, nr 1, s. 144.

W ciągu ostatnich kilku dekad były to różne przedsięwzięcia, dla których warunkiem powodzenia był udział co najmniej kilku, jeśli nie wszystkich ośrodków akademickich. Wśród nich szczególne miejsce zajmują doroczne konferencje problemowe. Zainicjowane w 1981 r. w Gdańsku, organizowane nieprzerwanie od roku 1982 kolejno przez wszystkie uczelnie medyczne, nadal są forum spotkań i wymiany doświadczeń. Tematyka poruszana na konferencji była też niejednokrotnie impulsem dla kolejnych wspólnych projektów, ponieważ założeniem było zawsze poszukiwanie rozwiązań praktycznych dla bieżących problemów i potrzeb. Taką potrzebą była w latach 80. wymiana międzybiblioteczna, dotycząca przede wszystkim artykułów naukowych z czasopism zagranicznych, które w naukach medycznych są głównym źródłem wiedzy o najnowszych badaniach i ich wynikach. Do usprawnienia pracy wypożyczalni międzybibliotecznych niezbędna była wymiana informacji nie tylko o prenumerowanych tytułach, ale także o konkretnych numerach, posiadanych przez poszczególne biblioteki. Katalogi zasobów, opracowywane w postaci drukowanej początkowo przez Główną Bibliotekę Lekarską (GBL), a następnie Bibliotekę Akademii Medycznej w Poznaniu, zastąpił z czasem Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych współtworzony przez wszystkie biblioteki medyczne, posadowiony na serwerze Głównej Biblioteki Lekarskiej. W chwili obecnej CKCZ udostępnia dane o 6313 tytułach czasopism znajdujących się w zasobach 53 bibliotek: uczelnianych, GBL i jej oddziałów, instytutowych i innych ośrodków posiadających w swoich zbiorach czasopisma biomedyczne¹⁰.

Kolejnym krokiem pozwalającym usprawnić wymianę dokumentów i zrealizować oczekiwania środowiska dotyczące szybkiego dostępu do informacji było powstanie systemu elektronicznego dostarczania artykułów (doc@med). System bazował na subskrypcjach drukowanych, początkowo dla czasopism zagranicznych. Wkrótce okazało się, że istnieje również zapotrzebowanie na artykuły krajowe, więc baza katalogowa systemu została uzupełniona o dane czasopism polskich. Artykuły były skanowane i przesyłane w postaci pliku pdf do ośrodka zamawiającego, w założeniu w terminie do dwóch dni roboczych, w praktyce większość zamówień realizowana była w przeciągu kilku godzin. Rozwój oferty czasopism elektronicznych, powstanie konsorcjów dofinansowywanych przez MNiSW, a zwłaszcza wprowadzenie od 2010 r. licencji krajowych spowodowało gwałtowny wzrost liczby źródeł dostępnych dla środowisk akademickich. System doc@med przestał być niezbędny i jego działanie zostało wygaszone z końcem roku 2015. Biblioteka UM w Lublinie była aktywnym uczestnikiem systemu doc@med. W latach 2002–2015 zrealizowaliśmy ponad 12 000 zamówień, otrzymując z innych bibliotek ponad 9000 skanów.

Innym ważnym wspólnie realizowanym przedsięwzięciem jest polska wersja słownika haseł przedmiotowych Medical Subject Headings – MeSH PL, służąca bibliotekom uczelni medycznych do opracowania przedmiotowego własnych zbiorów i udostępniana osobom zainteresowanym terminologią wykorzystującą standardy UMLS. W chwili obecnej trwają prace nad określeniem zasad współpracy i przeniesieniem bazy do NUKAT.

Przez wiele lat funkcjonowania sieci bibliotek medycznych artykuły fachowe dotyczące ich działalności, a także referaty z kolejnych konferencji problemowych ukazywały się w Biuletynie GBL, wydawanym przez Główną Bibliotekę Lekarską w latach 1952-2002. Jego rolę przejęło w roku 2008 Forum Bibliotek Medycznych redagowane w formie półrocznika przez dr. Ryszarda Żmudę z Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Treści dostępne są

¹⁰ Informacje o katalogu. W: *Główna Biblioteka Lekarska* [on-line], [dostęp 6.09.2016]. Dostępny w: http://opac.gbl.waw.pl/cgi-bin/wspd CGI_CKCZ.SH/WC_INFO.P.

w wersji drukowanej oraz elektronicznej, w Łódzkiej Bibliotece Cyfrowej. Tytuł znajduje się na liście B wykazu czasopism naukowych MNiSW, aktualnie za publikację przyznawanych jest siedem punktów.

Ujęcia w ramy bardziej formalne doczekała się rozpoczęta w Gdańsku działalność Porozumienia Dyrektorów Bibliotek Medycznych, które od 2009 r. funkcjonuje pod nazwą Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych (KDBAUM), na podstawie nowego regulaminu. Zadaniem KDBAUM jest przede wszystkim wyznaczanie kierunków działania polskiego bibliotekarstwa medycznego, przy uwzględnieniu wspólnych interesów bibliotek akademickich o tym profilu. Konferencja podejmuje i realizuje wspólne zadania, a także dba o podnoszenie poziomu kwalifikacji bibliotekarzy medycznych i wspiera wszelkie działania zmierzające do doskonalenia funkcjonowania bibliotek współpracujących w jej ramach¹¹.

Oprócz wspomnianych wyżej przedsięwzięć warto wspomnieć wspólne prace nad ujednoczeniem programów i treści zajęć dydaktycznych czy chociażby próby ujednoczenia zasad punktowania publikacji w analizach bibliometrycznych. Jednak te działania, głównie z uwagi na zależność bibliotek od decyzji władz ich macierzystych uczelni, nie przyniosły oczekiwanych efektów. Za to uczymy się występować wspólnie w negocjacjach z dostawcami źródeł, tworzymy grupy zakupowe i tematyczne fora dyskusyjne.

Rola Biblioteki Głównej UML w środowisku lokalnym

Współpraca lubelskich bibliotek naukowych i publicznych na rzecz środowiska lokalnego przybiera bardzo różne kształty organizacyjne, począwszy od dużych projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej po przedsięwzięcia bazujące w dużej mierze na osobistych relacjach między pracownikami poszczególnych bibliotek. Projekty te są najczęściej bardzo mocno związane z potrzebami lokalnego środowiska, dając niekiedy początek wieloletnim działaniom integrującym środowisko bibliotekarzy wokół ważnych dla społeczności zadań pełnionych przez biblioteki wszelkiego typu. Rola bibliotek specjalistycznych w tym wypadku wypływa nie tylko z ich charakteru, istotną rolę pełnią w tym przypadku sami bibliotekarze, ci, którzy potrafią dostrzec potrzeby użytkowników, spojrzeć na to zagadnienie w sposób globalny, a następnie szukać rozwiązań systemowych, nastawionych na wszystkich potencjalnych użytkowników, bez zamykania się w kręgu użytkowników wewnętrznych. Przykładem tego rodzaju jest m.in. Lubelska Biblioteka Wirtualna. Z kolei działalność Akademickiego Koła Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich z Sekcją Bibliotek Naukowych, to przykład pracy bibliotekarzy na rzecz ich środowiska.

Lubelska Biblioteka Wirtualna (LBW) to projekt zakładający *jak najszerszą współpracę bibliotek i instytucji kultury Lublina oraz regionu w tworzeniu zasobów cyfrowych, a także mechanizmów łatwego i powszechnego do nich dostępu*¹². Był on realizowany w latach 2010–2015 przez dziewięć podmiotów: lidera projektu – Gminę Lublin oraz partnerów: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie (Bibliotekę Uniwersytecką KUL), Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (Bibliotekę Główną UMCS), Uniwersytet Me-

¹¹ O KDBAUM. W: *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych* [on-line]. [dostęp 9.09.2016]. Dostępny w: <http://kdbaum.gumed.edu.pl/?strona=8>.

¹² Opis projektu. W: *Lubelska Biblioteka Wirtualna* [on-line], [dostęp 12.09.2016]. Dostępny w: <http://projektlbw.lublin.eu/informacje-o-projekcie/opis-projektu>.

dyczny w Lublinie (Bibliotekę Główną UML), Wojewódzką Bibliotekę Publiczną im. H. Łopacińskiego, Miasto Zamość oraz uczestników projektu: Miejską Bibliotekę Publiczną im. H. Łopacińskiego, Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” i Książnicę Zamojską¹³. Projekt Lubelska Biblioteka Wirtualna był współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013.

W skład LBW wchodzi obecnie sześć bibliotek cyfrowych, w kwietniu 2016 r. łączna liczba publikacji to ponad 150 tys. (dane z 5.04.2016 r.), przy czym z domeny publicznej pochodzi ok. 45% zdigitalizowanych obiektów. Ponadto można korzystać z utworów, które zostały udostępnione w bibliotekach cyfrowych na podstawie licencji podpisanych z autorem lub licencji ustawowych. Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie udostępnia ponad 3,5 tys. utworów, z czego dużą grupę (ok. 500) stanowią prace doktorskie broniące na uczelni począwszy od roku 2011. Nadrzędnym celem projektu LBW było jednocześnie *utworzenie internetowej platformy łączącej zasoby cyfrowe będące w posiadaniu bibliotek i instytucji kultury Lubelszczyzny oraz umożliwienie szybkiego i powszechnego do nich dostępu [... oraz] zabezpieczenie cennych dokumentów regionu i piśmienniczych zabytków kultury oraz promocja regionu i uczestników projektu*¹⁴. Obecnie LBW jest wciąż rozwijana. Została podpisana umowa łącząca partnerów i uczestników projektu na kolejne lata (do roku 2020), dynamicznie przyrasta liczba obiektów zeskanowanych na sprzęcie zakupionym dzięki przyznanym środkom. Obiekty te zostały umieszczone w poszczególnych bibliotekach cyfrowych. Osoby chcące korzystać z tych zasobów mogą posłużyć się sfinansowanym w ramach projektu LBW narzędziem – multiwyszukiwarką (Primo), dzięki której możliwe jest jednoczesne przeszukiwanie wszystkich zasobów bibliotek będących w projekcie (tj. zasobów cyfrowych, baz danych i katalogów) lub zasobów tylko jednej z bibliotek.

Projekt ten dowodzi, że biblioteki (publiczne i uniwersyteckie, w tym ze zbiorami o charakterze uniwersalnym lub o specjalistycznym profilu) są zainteresowane podejmowaniem wspólnych przedsięwzięć, których celem jest udostępnianie jak najszerszemu odbiorcy jak największego zbioru wysokiej jakości informacji o różnorodnej tematyce i charakterze, przy czym polityka prowadzona przez każdą z tych instytucji umożliwia przekierowanie specjalisty do źródeł dedykowanych specjalistom, a osób niebędących fachowcami do dedykowanych im baz ogólnych. Zebranie w tym jednym przedsięwzięciu tak różnych instytucji i różnych typów bibliotek stanowi o sile tego przedsięwzięcia.

W przeciwieństwie do dużych projektów z finansowaniem unijnym, małe, lokalne inicjatywy spełniają inne funkcje i stanowią ważne wsparcie ze strony bibliotekarzy dla ich własnego środowiska. W przypadku Lublina ważną rolę pełnią Akademickie Koło SBP i Sekcja Bibliotek Naukowych. Lubelskie Akademickie Koło SBP działa od 1997 r. i skupia przede wszystkim bibliotekarzy z lubelskich bibliotek uczelnianych (Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, Biblioteki Politechniki Lubelskiej, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego). W sekcji działają osoby, które w sposób szczególny są zainteresowane pracą na rzecz edukacji i samokształcenia biblio-

¹³ Projekt „Lubelska Biblioteka Wirtualna” [on-line], [dostęp 12.09.2016]. Dostępny w:

<http://projektlbw.lublin.eu/images/LBW.pdf>.

¹⁴ Opis projektu, dz. cyt.

tekarzy naukowych. Dzięki nim udało się m.in. zorganizować wiele konferencji, warsztatów, wycieczek i spotkań, mających cel edukacyjny lub poznawczo-krajoznawczy. W latach 2014–2016 zorganizowano m.in.:

- spotkania, na których dyskutowano o istotnych kwestiach dla naszego środowiska, np. poświęcone zmianom w odniesieniu do statusu bibliotekarzy dyplomowanych na uczelniach wyższych, badaniu ankietowym użytkowników poszczególnych typów bibliotek, którego efektem było powołanie grupy roboczej złożonej z przedstawicieli różnych bibliotek w celu wspólnego przeprowadzenia analogicznych i porównywalnych badań ankietowych użytkowników czy projektowi ERASMUS w odniesieniu do bibliotekarzy;
- konferencje: na temat projektu LBW pt. „Lubelska Biblioteka Wirtualna” – ważny projekt dla czytelników i bibliotekarzy oraz „Ankiety w bibliotekach naukowych – biblioteka naukowa w ankiecie”.
- warsztaty, m.in. na temat Facebooka i jego wykorzystania przez biblioteki dla swoich potrzeb, „Prawo autorskie dla bibliotekarzy” przeprowadzone przez specjalistów z Fundacji „Legalna Kultura”, „Internetowa samoobrona”.
- Ciekawym przedsięwzięciem było przeprowadzenie ankiety wśród członków Akademickiego Koła SBP w Lublinie na temat oczekiwań w stosunku do koła i SBP oraz oceny działań dotąd podejmowanych. Jej wyniki przedstawiono na spotkaniu koła, a następnie zostały one opublikowane w roku 2015 w 6. numerze „Bibliotekarza”¹⁵. Te wszystkie przedsięwzięcia aktywizujące lokalne środowisko to tylko część działań Akademickiego Koła SBP w Lublinie i Lubelskiej Sekcji Bibliotek Naukowych. Tym, co je łączy, jest aktywność bibliotekarzy, których duża część na co dzień pracuje w bibliotekach specjalistycznych Lublina. Jest to grupa tworząca środowisko bardzo prężne, z dużym zaangażowaniem i wiedzą fachową.

Na powyższym przykładzie widać, że biblioteka fachowa to jednocześnie bardzo dobry grunt dla rozwoju intelektualnego i zawodowego samych bibliotekarzy, środowisko ludzi aktywnych i otwartych na wyzwania współczesnego świata.

Podsumowanie

Tytułowe pytanie: Czy biblioteki medyczne są potrzebne tylko lekarzom? zostało oczywiście postawione w sposób prowokujący, odpowiedź bowiem wydaje się oczywista. Biblioteki medyczne pełnią rolę znacznie szerszą niż tylko dostarczanie informacji fachowcom, choć ich zadania podlegają modyfikacji pod kątem pełnionej funkcji w ramach jednostki nadrzędnej, której są częścią i po kątem profilu gromadzonych zbiorów. Można postawić mocno osadzoną w obserwacjach tezę, że oczywiście istnieje pewna grupa tytułowych „lekarzy”, którym biblioteka specjalistyczna (medyczna) do niczego nie jest potrzebna. Istnieje jednocześnie duża grupa użytkowników, złożona z naukowców, doktorantów, studentów, pacjentów lub osób zainteresowanych tematem gromadzonych zbiorów, którzy bez tych zasobów nie mogliby wykonywać swojej pracy, prowadzić badań, zdobywać wykształcenia lub zaspokajać innego rodzaju potrzeb informacyjnych. Biblioteki medyczne nie tylko pozyskują i udostępniają różnego rodzaju źródła wiedzy, ale jednocześnie starają się edukować użytkowników, by sięgali po informację wiarygodną i sprawdzoną oraz umieli

¹⁵ MATCZUK. E., PADZIŃSKA. I., ŚNIECHOWSKA-KARPIŃSKA A. Czy jesteś zadowolona(y) z członkostwa w Akademickim Kole SBP w Lublinie? *Bibliotekarz* 2015, nr 6, s. 15–19.

w optymalny sposób korzystać z tych źródeł. Prowadzona w ramach współpracy z innymi bibliotekami tego samego typu oraz w środowisku lokalnym działalność wspiera skuteczność realizowanych zadań, przy jednoczesnym wsparciu potencjału lokalnego środowiska bibliotek i samych bibliotekarzy. Można zaryzykować obrazową metaforę, że wszystkie biblioteki jako całość stanowią smakowite ciasto, a rolę bakalii w tym słodkim deserze pełnią biblioteki specjalistyczne.

Bibliografia:

1. BUSSE-TURCZYŃSKA, E., BIRSKA, R. Misja biblioteki naukowej a współpraca sieci bibliotek medycznych na rzecz użytkownika. *Forum Bibliotek Medycznych* 2008, r. 1, nr 1, s. 140–149.
2. Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych: informacje o katalogu. W: *Główna Biblioteka Lekarska* [on-line], [dostęp 6.09.2016]. Dostępny w: http://opac.gbl.waw.pl/cgi-bin/wspcd CGI_CKcz.SH/WC_Info.P.
3. MATCZUK, E., PADZIŃSKA I., ŚNIECHOWSKA-KARPIŃSKA, A. Czy jesteś zadowolona(y) z członkostwa w Akademickim Kole SBP w Lublinie? *Bibliotekarz* 2015, nr 6, s. 15-19.
4. MedlinePlus: trusted health information for you. W: *National Library of Medicine* [on-line], [dostęp 12.09.2016]. Dostępny w: <https://medlineplus.gov/>.
5. *Projekt „Lubelska Biblioteka Wirtualna”* [on-line], [dostęp 12.09.2016]. Dostępny w: <http://projektlbw.lublin.eu/images/LBW.pdf>.
6. KDBAUM. W: *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych* [on-line], [dostęp 9.09.2016]. Dostępny w: <http://kdbaum.gumed.edu.pl/?strona=8>.
7. Opis projektu. W: *Lubelska Biblioteka Wirtualna* [on-line], [dostęp 12.09.2016]. Dostępny w: <http://projektlbw.lublin.eu/informacje-o-projekcie/opis-projektu>.
8. *Statut* [on-line]. Lublin: Uniwersytet Medyczny w Lublinie, 2016 [dostęp 6.09.2016]. Dostępny w: <http://www.bip.umlub.pl/wewnetrzne-akty-prawne/statut/>.
9. Szkolenia i zajęcia dydaktyczne. W: *Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Lublinie* [on-line], [dostęp 5.09.2016]. Dostępny w: <http://www.biblioteka.umlub.pl/uslugi/szkolenia-i-zajecia-dydaktyczne/>.
10. *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*. Dz.U. 2012, poz. 572 ze zm.

Śniechowska-Karpińska, A., Birska R. Czy biblioteki medyczne są potrzebne tylko lekarzom? Działalność biblioteki specjalistycznej na rzecz użytkowników na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. *Biuletyn EBIB* [on-line] 2016, nr 6 (168), Biblioteki specjalistyczne - z jakimi problemami się spotykają, jak się zmieniły?. [Dostęp 20.10.2016]. Dostępny w: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/468> . ISSN 1507-7187.